NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvarí.

Izhajajo vsako **sredo** in **saboto**. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII. **V Ljubljani v sredo 24. januarija 1855.** **List 7.**

Gospodarske skušnje.

Kako naj se z nakladom cepi, da se drevesca bolj gotovo primejo?

Skušal sem z nakladom tako cepiti, da bi se drevesca rade in bolj gotovo prijele. Tako-le sem ravnal, in prav dobro se mi je obnesla skušnja:

Spomladi, preden začne muzga (sok) têči, se pokoplejo drevesca namreč take debelosti, kakor so gosje peresa, ki so naj pripravniše za tako cepljenje, in se pocepijo. Potem se znajo prav na gosto pa rahlo v toplo klet (kelder) nastaviti, in z drobnim peskom ali sipo naj se osujejo tako, da se skrijejo vse koreninice. Za tem naj se z vodo poškropijo tako, da se dobro namočijo. Zdaj pa naj se pustijo toliko časa na miru, da se primejo. Vse poženejo in že okoli konca mesca majnika so ugodne, da se vsadijo. — Dvakrat sem to skusil in obákrat s poskušnjo prav zadovoljen bil, posebno pa preteklo leto, ko sem jih na to vižo 432 pocepil in posadil; zrastle so skor 3 čevlje dolge. Le škoda, da mi jih je zajic zlo poščipal! Ta žival že zdej, ko je snega še celó malo, toliko škodo dela, — kaj bo še le, ko bi ga več padlo! Res! ta snedež dela po sadnih zasadiščih škodo, kakor da bi patent imel za to. Zraven zajca pa imamo sadjorejci še drugo nadlogo v človeški podobi, — to so tatje, ki kradejo mlado drevje. V sami naši fari je lani blizo 800 drevesic pokradenih bilo. Pa nikoli nismo mogli nobenega zaslediti ali zvediti: kam se nosi in kje se prodaja pokradeno blago? kdo so tisti tatinski pomagači, da kupujejo od tacih drevesa, ker vejo, da je ukradeno blago? To sadjorejcem silno kalí veselje in zaderžuje napredek sadstva. Saj bi tudi živinorejec ob veselje prišel, če bi se mu leto za letom kradle teleta ali prasci!

Fr. Bizjak.

Svèt in svèt za češplje (slive).

Da je češplja vredna, da jo gospodarji zasajajo, kjer koli je mogoče, je gotovo. Pa še je veliko prostora, kjer češpljo preredko vidimo — in to je ob krajih potokov in bajerjev, ker na tacih mestih češplje kaj rade rastejo. Namesto da imamo drugo drevje na tacih krajih, ki nam nič dobička ne donaša, zakaj raji ne sadimo češpelj?

(W. d. L. F. u. H.)

Tudi gosence imajo svojega zagovornika.

Če bi čisto vse gosence pokončali — pravi gosp. Thon v svojem „napeljevanji k sadjoreji“ — bi namesto več, le še manj sadja pridelali. V nekem kraji — pripoveduje — so do zadnje obrali vse gosence in sadja so manj pridelali. Zakaj to? — pravi pisatelj — je lahko razumeti. Če ima drevo preveč cvetja in popkov, ne more vsega zoriti; v tacih okoljšinah opravljajo gosence to opravilo, da preobilni cvet in perje oberejo, — pa se vé da jih ne smé veliko biti. — Rêči moramo, da je ta misel vendar enmalo predrobna!

(Fr. Bl.)

Gospodarska novica.

Nov kitajski krompir.

Iz Kitajskega (Kine) so pripeljali lani neki sad, ki se imenuje kitajski Yam, kitajski krompir (chinesische Yamswurzel, dioscorea batatas), od kterega pravijo, da je silo rodoviten in po okusu še bolji kakor krompir. Če smo iz ptujega (iz Amerike) dobili krompir pred kakimi 80 leti, zakaj bi ne bilo mogoče tudi iz ptujega (iz Azije) dobiti krompirju enaki sad? In gotovo bi že bili zadovoljni, ako bi le tako dober bil, kakor je krompir, če tudi ne bolji. Toda skušnje poslednjih let, kar se je napovedovalo že več namestnikov krompirja, pa vsi skupej niso nič veljali, če so tudi dragi bili, so nas napravile popolnoma neverne Tomaže, in verjeli bomo slavo Yama, kadar ga bomo vidili in pokusili. Na Francozkem so ga lani več nakupili in ga bojo skusili. Od tam bomo že zvedili potem resnico. Kdor ga pa pred želí, ga lahko dobí iz Erfurta od bratov Villain, ki kupčujeta z vertnarskim blagom (Gebrüder Villain, Handelsgärtner in Erfurt). 10 teh kitajskih krompirjev velja 8 tolarjev, 1 krompir 30 grošev.

Kaj naj bi jédli?

Ne le ob hudih letinah, temuč tudi takrat, kadar je vsega dosti, naj bi gospodar in gospodinja prevdarjala: kaj bota kuhala za se in za svojo družino. In če ima gospodar ali mojster delavce, pa jim, kadar mu tožijo: „gospod, kako čemo živeti od tega plačila (lona)?“ ne more nobenega druzega odgovora dati, kakor: „glejte, kako bote izhajali!“ je to pač žalostno. Ob časih potrebe naj se vsaki krajcar tako obrača, da se oberne za to, kar več zda.

Pa kdo nam bo odgovoril na vprašanje: kaj naj bi jédli? Kuhinske bukve gotovo ne, zakaj v teh se le bere, kako naj se kuha, da so jedíla prijetniše ustam, in kako naj se krompir na 50 viž za mizo napravlja.

Vprašanje pa je še: ali je bolje krompir si kuhati ali kaj druzega?

Na to vprašanje nam bo morebiti odgovorila teržna cena? Tudi ne — zakaj cena, po kteri se ta in uni živež kupuje, se ne vjema vselej s tečnostjo njegovo. Marsiktera stvar je draga, pa vendar veliko manj zda, manj tekne, kakor druga, ki je bolj po ceni. Ali to je ravno, česar ljudjé večidel ne vejo in tedaj tudi ne porajtajo se. Večidel je misel pri ljudéh, da le to dobro redí, kar človeku zlo želodec nabaše, — al to je napačna misel. Redivna moč kakošne hrane ni iskati v velikem kupu, ampak v tem: iz kakošnih drobcov obstojí: ali so takošni, da se dela iz njih meso itd. v našem truplu ali ne. Zakaj le iz tega izvira naša moč, da to, kar se po življenji podela in pogubí, se spet po živežu nadomestuje.

Znano je, da človek zamore več kruha snesti kakor mesa, več krompirja kakor kruha itd. Učeni možje so preiskovali natanko obstojne dele teh stvarí, in so zvedili, da naj več redivnih drobcov je v mesu, manj v kruhu, še manj v krompirji. Pa še dalje so to reč gnali in nam

natanko povedali tečnost ene jedí memo druge. To pa, kar so nam oni o tem razodeli, je tako gotovo, kakor je amen v Očenašu.

Kar hrano (živež) iz rastlinstva zadeva, so nam razodeli, da 25 funtov boba toliko tekne kakor 26 funtov grahore, 27 funt. graha, 29 funt. leče, 62 funt. pšenične moke, 65 funt. ječmenove, 70 funt. koruzne, 77 funt. režene, 96 funt. rajža, 72 funt. belega kruha, 100 funt. soldaškega kruha (komisa) 288 funt. krompirja iz suhe in 319 funt. krompirja iz bolj mokre zemlje, 411 funt. zelja, 676 funt. pa korenja. Iz te verste se očitno vidi, ktera stvar je tečniša od druge.

Mleko redí po tem, kakor ima več sladkora, sirovega masla in sira v sebi, — še bolj redí krí, še bolj meso, naj bolj pa redé jajca.

Če pa pravimo: ena hrana bolj redí memo druge, se to toliko pravi, kakor da ima več tiste stvarí (gnjilca) v sebi, iz ktere se v našem truplu meso narejain pa tisto, kar človeka močnega dela.

Če pa pri tem ali unem živežu gledamo na to, kar v našem truplu mast dela, moramo reči, da so rajž, potem pšenica, bob, grah, rež, ječmen in krompir naj bolji za to.

Če pa vprašamo: iz kterih jedí se naj bolj kostí delajo v našem truplu? moramo odgovoriti, da iz boba, graha, potem iz rajža, kervi in mléka, zato ker te jedíla imajo naj več tistih dveh delov v sebi, iz kterih naše kostí obstojé, namreč fosforokisline in pa apna.

Iz vsega tega je očitno, da bob, za bobom pa grahorka, grah in leča so med navadnim živežem iz verste rastlín naj tečniše jedíla.

1 funt boba ali graha zda in zaleže tedaj toliko kot 2 funta pšenične moke, 3 funte rajža, 3 funte belega kruha, 3 funte in pol komis-kruha, 10 do 12 funtov krompirja, 16 funtov zelja (kapusa) in 20 funtov korenja.

Pšenična moka je skor za tretji del bolj tečna kakor režena moka.

Al pa porajtajo to naši gospodarji in gospodinje? — Poglejmo, kaj kupujejo?

Vagán (mecen) graha veljá — postavimo — 8 fl., vagán pšenice pa tudi 8 fl. Al po meri se ne smé soditi tečnost živeža. Vagati moramo: koliko funtov vaga vagán enega, koliko vagán druzega živeža.

Kar je težje, ima več moke in je tedaj več vredno.

Če tedaj vagán pšenice ravno toliko velja, kot vagan graha, kaj naj tedaj kupujemo za kuhinjo? — Graha, ker grah ima še enkrat toliko redivne močí (tečnosti) v sebi kakor pšenica.

Še bolj memo graha je pa zaničevan bob, in bob v tečnosti še presega grah.

Pa boba in graha ne jémo radi, ker nas preveč napenja — bo rekel ta in uni. Kdor dela, se mu tega ni bati, in če sočivje, kakor je samo na sebi, se enmalo težje prebavlja, naj se pa dá do dobrega razkuhati in bobov ali grahov sók (Suppe) ali kaj tacega naj se iz njega naredí. Tudi jajca niso lahko prebavljive, tudi sir ne, tudi sirovo maslo ne — stanšajmo bob in grah po kuhi, in ne bosta nam želodca nadlegovala. Sploh je dobro, če k tečnim jedilom prikuhamo kisle repe, zelja, korenja ali kake druge zelenjadi.

Ne! da bi s tem silili vsem ljudem grah in bob, čeravno ga sami radi jémo, — priporočamo sočivje le bolj ubogim, delavcem in takim, ki malo tečen živež drago kupujejo, namesto da bi tacega kupovali, ki bi jim veliko zdal in jih dobro redil. In res je taka marsikod. Rež, ječmen in krompir so pregnali grah, lečo in bob iz mize delavca in revnega, kteri svoj živež morebiti 5krat in celó 10krat dražje plačuje, zato, ker ne pozna razločka med tečnostjo te in une jedí, ker ne pozna tiste stvarí (gnjilca), ktera našim truplom dela meso in nam daje moč.

Prevdarimo enmalo natančniši krompir po njegovi pravi vrednosti. Kakor amen v Očenašu je gotovo, da ima krompir 4 do 5krat manj redivne močí v sebi kakor pšenica, in 10 do 12krat manj kakor grah, bob in leča. Ako je vagán krompirja 4krat ali še večkrat bolji kup kot grah in bob, takrat je prav krompir kupovati, ali, če ga imamo, ga jesti namesto da ga prodajamo, — dražje pa krompir kupovati, je očitno zapravljanje, je potrata! Se vé da krompir se lahko kuha, ž njim ni nič opraviti, če ga v oblicah dajemo na mizo. To je vse res in tudi to je gotovo, da je krompir dober. Ali memo vsega tega smo pozabili zvediti: ali nam pa tudi zares toliko zaleže kakor sočivje, ali nam naredí dosti mesa, kostí in močí, ktere ni brez mesa in kostí? Nikdar! kakor smo ravno povedali. Če je tedaj taka hrana (živež), ki nam ne zaleže dobro, ki nam ne daje prave stanovitne močí (in to je pri delavnem človeku vendar le poglavitna reč) — če je taka hrana še dražja kakor druga, ki je 5 ali 10krat bolj tečna: kaj bo tedaj bolj pametno, da bomo kuhali? da bomo jedli?

Naj si gospodarji in gospodinje sami dajo odgovor na to vprašanje. (Sonnt. Zeit.)

Starozgodovinski pomenki.

Korant — Kurent.

Basnosloven pretres od Davorina Terstenjaka.

(Dalje).

Dalje še nahajamo enako poznamljenje v imenu Onisa spet na ižanskem kamnu (Schoenleben str. 219.) Celi napis se tako glasi:

D. M VOL TA NI OPPA ONISE Θ Ann LXX Et Enneae Ruf. F. Uxo. An. LX F. F. SURO VOL An. Θ.

Kamen je že poškodovan, zato nektere imena niso več cele. Vendar imeni Onisa in Surus ste še čisto ohranjene.

Au pomeni v sanskritu dihati, gibati se, živeti. Ker pa ima indiški jezik to vlastovitost, da vse, kar pomeni teči, gibati se, pomeni tudi vodo, in vse kar vodo, pa tudi bika, je tedaj ime Onis gotovo tudi pomenilo bika. Ta beseda nam razodeva pomen rek Anasus, Anisus v Noriku, dnešnje Enns, in Anasus reke v deželi nekdanjih Karnov, v kteri je tudi reka Turus bila. Beseda ana je po predstavi digamata *h* postala pri Moravcih Hana, pri Slovencih in tudi pri nekterih severnih slovanskih plemenih Una, zato imena rek Una v Bosni, Unica (Uniz, Unz) v gornjem Štajaru in na Kranjskem, in imena knezov severno-slovenskih Onogost, Uneslav *) (knez Nerečanov, to je, Narečanov, prebivavcev kraj reke Nara v starih časih, dnešnji den Neretva v Dalmacii) pomeni to, kar Volgost, Turoslav, Bikoslav itd.

Znamenita je ta prikazen, da pri noriških Slovanih, razun končnice mar, mer v lastnih imenih, se ne najde severno-slavensko slav. Borut, Rastic, Magimar imamo, Borislava, Rastislava in Mogislava pa nimamo. Zdí se mi, da je to izključivot vorenje severnih slovenski hplemen.

Še eno imenom Tor, Voltar, Voltur, Op, Voltreba enako besedo nahajamo na ižanskih kamnih, in sicer Isson (glej: Schoenleben v omenj. knjigi I. str. 218.) Is se veli v sanskritu „pfeilschnell gehen“ in je korenika za slovensko besedo bister, znabiti, da je iz is postala slovenska beseda bis. V Noriku je tekla reka, ktera se je velela Ises, dnešnja Ips. Da je ime Ison slovensko, poterjuje severno-slavensko ime Isjaslav, ime ruskega kneza okoli leta 1059 (glej: Šafařik „Slav. Alterth.“ II. 116.)

*) Iz „un“ je postala beseda „unt“ po prestavi glasnikov nut, kar v cerkveno-slovenščini pomeni bika, primeri: lužičko spot namesto post. Zna pa tudi sanskritski glagol nu, fliessen, biti korenika besedi nut. Pis.

V poterjenje vsega tega tukej razloženega pa bode še služil sledeči ižanski napis, kterega nam je tudi Schoenleben zapisal:

VEITRONI BVTTONIS F ET TETTAE AD
NOMATI F. V. VXORI BVTTO Parentibus Suis F.

Tukaj vidimo same čiste slovenske imena. Veitron pomeni Vetrona = Turbonius (zavoljo oblike primeri Mažgon). Veter — zrak so Kershnaiti imeli za pervi princip, zato so Višnu-ta obrazovali tudi z orlovim kljunom in perotami, in Višnu je imel za vahara (voznika) orla Garuda. Zrak in veter so torej častili starci kot svet živelj nalik vodi. Butoni, Buti, Buteri so bili sluge Shiva-ta, kteri je kot Jama bil sodnik mertvih [1]). Teta je tudi historiško in basnoslovsko slovansko ime, ktero je imela Ljibušina sestra Tetka. Ada Maja [2]) se je velela Bhavany divna, edina mati Bramata-Vishnuta in Shivata. Ada Maja, slovenski Adnamati (Ednamati, na Pohorji in na gorenskem Kranjskem še govoré aden ne eden), je torej podobna Kybeli, ktero Lukreci tudi imenuje edino mater bogov in žival.

Vse te imena po symbolu Shivatovem prijete so jasen dokaz za misel našo. Dnešnji den še se veli kraj, v kterem so vsi ti spomeniki izkopani Ig na Ižkem, na Igu, kar tudi toliko pomeni, kar vol, tor, jap, treba, jugmentum — jumentum. V rusinski prekrasni pesmi „Slovo o polku Igorovem“ se glavni junak veli Igor (koroški Ingol, Ingvo) in druge junaške osebe Trojan, to je, Torjan, in junak Vsevolod se veli Buj — Tur, in Bajan pevec vnuk Velesov. Že v egiptiški basni nahajamo nekakšno odnošenje bika k vetru. Thyphon — pravijo basni egiptiške — zbudí pušavski veter in ga pred seboj žene v podobi bikov, in v „Slovo o polku Igorovem“ se velijo Vetri Štribožij vnuci, to je, Štiroboga — Turoboga vnuci [3]). Štri je po metatezi postalo, kakor Trojan iz Torjan. Tako bi tudi ime Veitron bilo v nekem basnoslovskem odnošenji s štirom, turom. Zato nahajamo enake korenike turbo in tur, bora, *βορεας* in bos, sever in seva, sava = bik [4]).

V imenu Ter, tor ima iskati svoj početek mesto Tergeste, ktero je, kakor Eusthatij [5]) terdi, po nekem Tergestu ime dobilo, in kar je tudi verujetniše, kakor Melatovo izpeljevanje Ter egestum, to je, trikrat razdjano. Tergeste, tudi Torgium, je že zgoda postalo kolonia Rimljanov, ker pa so Rimljani kolonistе že v postavljene mesta, ktere so podjarmili, naseljevali [6]), je gotovo že mesto pred rimsko kolonio stalo. Bode mi kdo rekel, zakaj ne izpeljujem imena iz besede terg. Al tudi ta se je rodila iz ter, tor, zato toržestvo, toržestveni, feierlich. Je v tih besedah ravno ta enakost, ktera je v latinskih Mercurius, merx in mercator. Kjer so Tera, Tora častili, tam je bila tergovina in toržestvo, kakor so dnešnji den s prazniki zedinjeni tergi — snemi ali, kakor napačno pravimo, sejmi.

Ime Tregist, Tergist, ima okolica bočanska (nemški Voitschberg v starih listinah, dnešnji den Voitsberg), in tu sopet vidimo združene imeni enakega pomena. Rodovine But, Butej, Butjan, Butjanek še živijo na Štajerskem, in Buteri na Goriškem, in beseda but, butjan, buter, še Slovenci kraj Mure dnešnji den poznajo v pomenu nesrečen, bedast, zlodejni človek. V listinah Otona II. se imenujejo kraji na Koroškem Butanjeg, to je Butjanek, Butigoj, to je, Butigaj, ki pomenijo to, kar nemško Teufelsgraben, Teufelswald itd. (glej: Šafařik „Slav. Alt.“ II. 344.) Eden bodroških knezov okoli leta 1071 se je imenoval Buta; vidimo toraj, da je to ime tudi pri severnih Slavenih znano bilo (Raumer Reg. I. 111. N. 601.) (Dalje sledí.)

[1]) Sonnerat „Reise nach Ostindien“, Zürcher Ausgabe str. 159.
[2]) Langlés „Monum.“, str. 192. Niklas Müller „Glauben der Hindu“. Langlés Adamajo imenuje „la mére de tous“, „attraction qui unit toute la matière“.
[3]) Mislim, da se ta genealogia tako razreši. Višnu je s svojim sinom Vaju — bogu vetrov jedno (primeri slov. vejati, nemško wehen), ker zrak predstavlja. Višnu pa je brat Shivata, ker občo mater imata Bhavany Majo — Babo majko — Adnomater, po takem je Vaju, bog vetrov, vnuk Štriboga — Štirboga, Turoboga — Shiva — Dherma-ta.
[4]) Ker so Kershnaiti imeli zrak za pervo materio vsega rodenja, je očitno, zakaj turbo bora, boreas, sever imajo koreniko v bhu fieri, shvi zeugen, erzeugen. Tako bi Liebigov princip „Alles ist komprimirter Aether“ že bili Indi in stari Slovenci poznali bili in učeni Liebig ni nič novega povedal.
[5]) Eusthatij pri Schoenlebenu str. 107.
[6]) Servius „Ad Virg. Aen.“ I. 12. Ruperti „Handbuch der röm. Alterth.“ str. 768.

Ozir po domačii.

Véliko Gradišče.

Dve uri od Tersta proti jutru med Lokvo (talijanski Corgnale) Radikom in Gročanami stojí precej visok verh z imenom Véliko Gradišće; ima na verhu dve lepe ravnici, eno proti izhodu, drugo proti zapadu, in med njima mali veršiček; poznajo se še malo niže med skalovjem tri ceste, ki so na-nj peljale: ena na juterni strani brega, ki stojí nad Bazovico; prekriža jo sedanja pot, ktera gre iz Lokve na Gročane; druga na strani proti Rodiku, in tretja naj sterneja zgor od gročanske cerkve. Veliko Gradišče ima na južni strani ne nizoko dosti živice (vode), in silno veličansk lepogled se odpira tù popotniku: na sever se vidijo Nanos, Triglav in njegova brata; na zapad karniške in tiroljske gore, ravnine laške in morje kakor deleč oko pelje; na jug isterski in čiški verhi, in na izhod notrajnski snežnik; ako se pa malo proti Rodíku po verhu gre, se vidijo tam za Nanosom tudi kamniški snežniki. Tudi gori na tem verhu ni nikolj tako strašna burja, ko dobro četert ure niže pri Kervavem potoku na reški cesti; kmetje, ki na verhu po senokošah seno grabijo, pravijo, da večkrat kakošno staro stvar najdejo. Ime Véliko gradišće in vse druge okoljščine kažejo, da je onde nekdaj kaj posebnega moralo biti, — pa kaj je bilo, in kadaj je propadlo, pisatelju ni znano. J. V.

Dopis iz Amerike.

Te dní je došlo iz Crow-Wing-a v Ljubljano slovensko pismo nekega našega rojaka, ki je zdaj pri prečastitem gosp. misionarju Pircu v severni Ameriki. Ker obsega to pismo marsiktero mikavno novico, nam je gosp. prejemnik prijazno dovolil, da naj iz njega povzamemo, kar se nam za „Novíce“ priličnega zdí. Pismo je od 22. oktobra l. l.

Ko je gosp. pisatelj s krepkimi besedami razložil, da Amerika ni več tista „obljubljena dežela“, kamor so nekdaj Europejci se preseljevali in so ob kratkem obogateli, in kamor jih sicer še sedaj veliko pride, pa se kesajo, kolikor imajo las na glavi, da so sem prišli, ako nimajo premoženja si kupiti zemljišča, — nadaljuje pismo svoje takole:

„Celi dan sem danes derva sekal, da bo bajtica topla, zakaj hiša ji ne morem rêči, ker sapa skoz-njo piše, da je kaj. Treba pa je, da že kurimo, ker že več dní zmerzuje ponoči tako, da je zjutraj zemlja čez pavec zamerznjena. Čez dan se ogreje in otaja, da kače iz lukinj na solnce prilezejo in se grejejo; potem švigajo in homatajo semtertje, kakor pri nas po dežji červi. Predvčerajnem sem šel na lov in sem marsiktero veliko pisanko popalil. Pa ta žival, ktere se človek vstraši, ko jo vidi, se nahaja le v samotnih krajih, deleč od stanovanj, kamor prešiči ne pridejo. Védi, da tukaj so prešiči naj večji kačji sovražniki, ki jih veliko pokončajo in požró, pa nikoli nobena jih ne piči. Kakor hitro kača prešiča čuti, mu skuša ujti, al prešič je hitro za njo; z eno nogo ji stopi na vrat, z drugo pa en-

malo nižje, in jo potem mahoma čez sredo preterga in požrè. Velikrat prešičev več dní domú ni, ker za kačami in želodom deleč zaidejo. Sicer se celo leto klatijo pod milim nebom, da jih ni treba oskerbovati in jih pitati kakor pri nas; pozimi se jim koruza ali krompir poklada; spomladi, poleti in v jeseni si pa sami živeža išejo in so skoz in skoz debeli. Zato se pa tudi kakšenkrat cel prasec na mizo pribaše. — Lov (jaga) se sploh tukaj bogato splačuje; rac, gosí, golobov, fazanov, jerebic in zajcov je na kupe; tudi sernj in jelenov se ne manjka — al tudi volkovi in medvedje niso bele vrane. — Druga živina ima tukaj dosti paše po lepih in velicih senožetih, ki jih nihče ne kosí. Oj, koliko centov merve tukaj na travnicih ostane in pod zlo pride! Če bi človek dnarja imel, da bi si kupil dosta živine za pleme, pač bi dobro shajal, ker živina je tukaj draga; par volov veljá 150 do 200 dolarjev (dolár plača 2 fl. 8 kr. našega srebra), krava 40 do 60, konj 100 do 300 dolarjev. Jez imam enega berleža, ki velja 88 dolarjev, ki bi ga pri nas lahko za 60 fl. dobil.

(Konec sledí.)

Novičar iz mnogih krajev.

Gospod minister dnarstva in kupčije baron Baumgartner je zavolj starosti in bolehnosti se odpovedal svoji službi, v kteri ima po želji cesarjevi le tako dolgo ostati, dokler ne bo njegov naslednik izvoljen. Za gotovo se govorí, da baron Bruk, bivši minister in sedaj poročnik v Carigradu, bo stopil na njegovo mesto; začasno pa bo barona Bruka, ki ima že perve dní februarja na Dunaj priti, v Carigradu nadomestoval baron Koller, zdaj poročnik v Hanovru, dokler za stanovitno baron Prokeš tje ne pride, ki je zdej v Frankobrodu predsednik nemškega zaveznega zbora. — Po naj višjem sklepu Njih veličanstva od 15. t. m. se vprihodnje v vsi austrijanski armadi ne smejo vojaki več s šibami (Spitzruthen) tepsti. Ta ukaz ima koj potem, ko bode armadi oklican, moč zadobiti. — Nova vojaška kazenska postava, poterjena od presv. cesarja 15. t. m., bo mesca julija t. l. veljavo zadobila. — C. k. ministerstvo je ukazalo, da po vsih kaznovavnicah (jetnišnicah) se imajo postaviti posebni hišni učitelji, ki bojo podučevali kaznjence. — Po naj višjem sklepu imajo pri c. k. poštah službe aspirantov nehati in namesto njih priseżni praktikanti se vpeljati. — Na četverih cesarskih železnicah se je tretje kvatre lanskega leta peljalo 1 mil. 539.801 ljudí, 11 mil. 513.340 centov pa blaga, kar je 5 mil. 106.533 fl. vožnine doneslo. — Nova postava za naseljevanje v našem cesarstvu se pričakuje. Kolikor se je iz osnove zvedilo, se bo naselnikom naselitev kar bo moč polajšala, in kjer se bojo imele ledíne obdelovati, se bo dovolil tudi odpust davka, posojila iz cesarske kase pa se naselnikom nikakor ne bojo dajale. — Iz Krima se te dní ni nič posebnega zvedilo; zdaj se spet govorí, da konec tega mesca se bo začela vojska, kar pa ni verjetno, ker ima sardinska armada še le 28. dan februarja v Krim odriniti; preden pa ne bo vse pomoči skupej, ne bojo začeli. Francozi rijejo s svojimi baterijami zmiraj naprej proti Sevastopolji. V tem ko ene novíce terdijo, da je Omer-paša, ko je v Balaklavi bil, se popolnoma zedinil z angležkim in francozkim poveljnikom: kako bojo vojsko peljali, pripovedujejo druge novíce, da po nobeni ceni noče s svojo armado proti Perekopu maršírati, čeravno sta mu poveljnika obljubila še 3 divizije angležke in francozke armade. Da ne bo lahko Sevastopolja vzeti in rusovske armade premagati, je zdaj očitno iz tega, da čez tistih 20.000 vojakov, ki jih bo dala sardinska vlada, se nabirajo že v drugo iz armade francozkih pešcev dobrovoljci, ki hočejo v Krim iti; vsak polk (regiment) jih mora dati 75 (pervikrat jih je vsak oddal 160); nabralo se jih bo po tem blizo 4000 mož, ki se imajo berž na pot spraviti. — Knez Menšikov je svojemu caru službno naznanil, da od vojske na Almi (20. sept.) noter do 27. dec. je 26.783 rusovskih vojakov onemoglo deloma po vojski, deloma za boleznijo. Careviča Mihael in Nikolaj sta nek že iz Petrograda odrinila k armadi v Krim. Angležki vojvoda Cambridge pa se je podal domú v London. — Čeravno so zdaj v Carigradu francozki in angležki žandarji, ki zlasti ponoči pridno patrolirajo, so vendar 11. t. m. na ulicah v Galati spet našli 4 Francoze, 7 pa Angležev do mertvega ranjenih; gotovo je nek, da Greki so morivci, ki zavratno zalezujejo njim zoperne ljudí. — Na Španjskem se spet bojé prekucij, ki so komaj jenjale. Gotovo je namreč, da neka neznana oseba že dolgo med ljudstvo delí dnar proti temu, da tisti, ki na dan prejme po 8 bak. realov (bak. real plača po našem 7 kr.) se skrivaj zaveže „pripravljen biti, kadar bo poklican“. Sumi se, da je pregnana kraljična mati ali pa amerikanski poročnik Soulé tista roka, ktera širi nov plamen prekucij, od kterega so že ministri v deržavnem zboru resno govorili. Žalostno je, če ljudstvo miruje, ako se od višjih oseb podpihuje! — Danes popoldne ima nevesta kneza černogorskega gospodična Kuečuič, ki je v nedeljo Terst zapustila, na Cetinji slovesen vhod obhajati. — Škof v Parizu je prepovedal, da nobeden, kdor v gledišu ali na plesišu poje, gode ali sicer muzicira, ne smé v cerkvi peti, gosti ali sicer muzicirati. — Od gosp. Ueberlachner-a, misijonarja v srednji Afriki, je došlo 15. t. m. iz Kartuma pismo v Botzen, v kterem pravi, da je vsa lanska misijonska ekspedicija 28. oktobra srečno Kartum dospela, in da sta Ueberlachner in Rainer gosp. provikarja Knobleherja med Bari-zamorce spremila. — Ravno je prinesel telegraf iz Turina od 20. t. m. žalostno novíco, da je kraljica Marija Adelheida v otročji postelji umerla.

Domače rečí.

1. V nemškem letopisu krajnske kmetijske družbe (Annalen) od leta 1823 se bere sledeče: „Kopačenca (Kopačnica) so se imenovale mineralske toplice (Mineralbad) v loškem kantonu (im Bezirke Lak in Oberkrain), ktere so veliko let pri kmetu Topličarju bile, pa jih zdaj več ni. Jenjale pa so te toplice le zatega voljo, ker ni bilo prave ceste do tega kraja in se je tedaj le z velicimi težavami do njih priti zamoglo“.

Mika nas, kakor gotovo vsacega domoljuba, kaj več zvediti od te pozabljene Kopačnice in od Topličarja. Lepo prosimo tedaj, kdor kaj vé ali kaj zvediti zamore od teh toplic, naj „Novícam“ prijazno na znanje dá. Morebiti bi škoda bilo, ako bi Kopačnica na veke pozabljena ostala?

2. Gosp. fajm. M. Ravnikar na Selih so nam unidan pisali, da za nemško besedo „periodisch“ jim je med ljudstvom navadna beseda rokôven-na-no znana; na priliko: „ta gospod hodijo rokovno k nam“ — to je, nas obiskujejo ob določnih časih; ali: „ta berač rokovno bernja“, on pride ob svojih časih beračit. Od „rokovno“ se pravi tudi tacim beračem rokovnjač. Rêči bi se tedaj smelo: „ta časnik rokovno (periodisch) izhaja“ itd.

Prosimo: ali je tudi drugod ta dobra beseda (od rok, obrok, ponemč. brišt, Frist) v tem pomenu navadna?

Ob vojski.

Stvarnik zemlje in nebes, vojskníh trum Gospod! ki čuješ
Nad kardeli solnc bleščečih ino nad kresničico;
Ti, pred kterim hribi se tresejo, ak se huduješ,
Ne zaverzi naših prošenj, v Tebe, Oče! kličemo.

Glej! kervi so site tla, žitne polja so pustote,
Terdne mesta so posute, kamor vojska gane se.
In za njo gledé morí glad in kuga, da samote
So vasi in tergi, v kterih pred ljudí se terlo je.

Hiti toraj nas otet, in z močjo desnice Svoje
Ukrotit prederzne sile, ki po bojih hrepené.
Daj nam zopet ljubi mir, in v zavetji brambe Tvoje
Te hvalili bomo vsak dan, dokler bije v nas sercé!

Fr. Svetličič.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.